

JYX



JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Heinonen, Henna

Title: Miten opettaa ymmärrettävää ääntämistä?

Year: 2020

Version: Published version

Copyright: © 2020 SUKOL ry

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Heinonen, H. (2020). Miten opettaa ymmärrettävää ääntämistä?. *Tempus*, 55(6), 14-15.
https://issuu.com/sukol/docs/tempus620_/s/11390448



5 MINUTE READ

Miten opettaa ymmärrettävää ääntämistä?



from Tempus 6/2020
by SUKOL ry



Mikä ääntämisestä tekee helposti ymmärrettävää, ja voiko ymmärrettävää ääntämistä opettaa?

TEKSTI JA KUVA HENNA HEINONEN

Kielenoppijan puheen ymmärrettävyyttä voi verrata palapeliin, jossa palasten on loksahdettava riittävän sopivasti paikalleen, jotta kuulija voi hahmottaa kokonaiskuvan eli puhujan viestin. Sopiva loksahdus ei tarkoita virheettömyyttä vaan sitä, että palat yhdessä muodostavat riittävän selkeän kokonaisuuden. Puhujan on onnistuttava eri osaluissa riittävän hyvin, jotta puhe on ymmärrettävää ja kommunikaatio toimivaa.

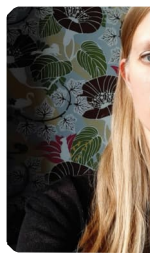
Ymmärrettävyys ei tarkoita virheettömyyttä

Yksi pala ymmärrettävyysspalapelissä on ääntämistaidot, mutta ääntämisenkään ei tarvitse olla virheetöntä ollakseen ymmärrettävää. Eurooppalaisen viitekehyksen tavoitekuvaus tason B1:n kohdalla vahvistaa asian: ”Ääntäminen on selvästi ymmärrettävää, vaikka vierasperäinen korostus on paikoitellen ilmeistä ja virheellistä ääntämistä esiintyy silloin tällöin.” Oletus on, että kielenoppija ei puhu syntyperäisen kaltaisesti. Virheet eivät haittaa, kunhan ne eivät häiritse ymmärrettävyyttä.

Tutkimuskirjallisuuden mukaan ne ääntämispiirteet, jotka vaikuttavat viestin hahmottamiseen ja kommunikaation onnistumiseen, ovat usein prosodisia: sanapaino, sävelkulku, tavujen kestot ja lauserytmi auttavat kuulijaa muodostamaan puhujan viestistä kokonaisuuden ja kontekstin mutta myös ennakoimaan puhetta. Kun konteksti on selvillä, epäselvien sanojen ja puutteellisten kohtien täydentäminen onnistuu kuulijalta helpommin.

Yksittäiset äännetason virheet aiheuttavat harvemmin väärinymmärryksiä. Kun konteksti hahmottuu, se paljastaa myös yksittäisten äänneiden tai sanojen aiheuttamat väärät merkitykset. Harva kuulija luulee kielenoppijan nauttivan esimerkiksi lihapullista ja perunahiirestä (potatismus) tai odottavan kadun varrella suukkoa (jag väntar på min

Next Story →
from 'Tempus 6/2



Ideat jako

puss). Äännevirheet saattavat aiheuttaa pikemminkin hassuja hetkiä kuin väärinymmärryksiä.

Lausepaino ratkaisee

Väitöstutkimuksessani suomenkielisten lukiolaisten ruotsista selvisi, että ymmärrettävyyden kannalta tärkeimmät ääntämispiirteet ovat lausepaino ja äänneiden onnistuminen. Lausepaino ratkaisi, tuliko puhuja täysin ymmärretyksi. Heikommin ymmärretyssä ääntämisessä lausepaino puuttui. Painotettuja sanoja oli liikaa ja puhe kuulosti hakkaavalta. Puhuja eteni ääntämisessä sana kerrallaan tai keskittyi puhuessaan yksittäisten osien ääntämiseen. Ääntämisestä puuttui germaanisille kielille tyypillinen painollisen osan korostuminen, mikä saattoi johtaa kuulijan fokuksen katoamiseen.

Lausepainon puuttumista voidaan pitää suomenkielisille tavanomaisena haasteena. Meillä ei ole tapana korostaa lauseen tärkeintä osaa eikä painotuksiin – tai pikemminkin painottomuuteen – tule ehkä kiinnitettyä tarpeeksi huomiota vierasta kieltä puhuessa. Lausepaino on haastava haltuun otettava aloitteleville kielenoppijoille ensikielestä riippumatta, koska puheen tuottaminen on hidasta.

Ymmärrettävä ääntäminen ja sen opettaminen

Aiempien tutkimusten mukaan opettaja voi edistää prosodian oppimista ja ymmärrettävyyden kehittymistä huomattavasti niin ruotsissa kuin muissakin kielissä. Tietoisuus prosodiasta ja ohjeet sen toteuttamiseksi tehostavat oppimista.

Tärkeä avain lausepainon oppimiselle on lausepainon merkityksen tiedostaminen. Oppijan on hyvä tietää, mitä lausepaino (tai prosodia) tarkoittaa ja miten se kohdekielessä toteutuu. Tietoisuus prosodian merkityksestä kommunikaatiolle kasvattaa myös oppimismotivaatiota. Joskus pelkkä asiasta mainitseminen voi riittää opittavan asian oivaltamiseen, mutta ohjeet vahvistavat oppimista.

Lausepainoa havainnollisesti

Oppija – tai opettajakaan – ei näe prosodiaa kirjoitetusta tekstistä. Välimerkkejä lukuun ottamatta prosodia on kirjoitetussa tekstissä usein näkymätön. Äännekesto näkyy suomen kielessä kirjoitusasussa (sata/saattaa), mutta kaikissa kielissä näin ei ole (esim. ruotsin boka, englannin scene). Kirjoitusasusta ei voi aina päätellä lausepainoa tai intonaatiota, jotka ovat kommunikaation kannalta keskeisessä roolissa.

Lausepainon oppimiseksi tärkeimpiä piirteitä voi havainnollistaa visualisoimalla. Näitä piirteitä ovat useimmissa kielissä pidempi kesto, sävelkulun muutokset ja kovempi äänenvoimakkuus. Kestoeroja havainnollistavat erimittaiset palkit, kellonmuotoiset kiekot (ks. kuva) tai vaikkapa välilyönnit painotetun sanan kirjainten v ä l i s ä. Intonaatiomuutoksia voi havainnollistaa piirtämällä sävelkulun nousua tai laskua mukailevia kaaria. Äänenvoimakkuuden nousua kuvaamaan sopii esimerkiksi lihavointi.

Prosodian harjoittelua voi elävöittää kuminauhalla tai jumpalla (esim. kestoparssi tai intonaation mukaan ylös–alas). Hyvä ja hauska keino harjoitella prosodiaa ja jättää äänneiden tuottaminen hetkeksi sivuun on kazoo-pilliin puhuminen. Pillillä voi pörstellä prosodiaa, ja muut voivat esimerkiksi arvata, mistä ääntämistehtävän lauseesta on kyse.

Yhtä tärkeää ellei jopa tärkeämpää kuin lausepainolliseen osaan keskittyminen on suomenkieliselle oppijalle painottomien lauseenosien harjoittelu. Esimerkiksi ruotsissa painottomien osien kohdalla puhenoisuus kasvaa. Äännekestit ovat lyhyitä, mikä voi olla suomenkielisille oppijalle haastavaa oppia. Painottomat sanat voidaan ääntää hieman epäselvemmin, ja usein vain painollisen sanan äänneet tuotetaan selkeästi. Intonaatio on painottomissa osissa melko tasaista, ja sävelkulun muutokset toteutuvat

vain painollisten osien kohdalla. Tietoisuus painottomien ja painollisten osien ääntämiseroista voi auttaa oppijaa paitsi luontevan ääntämisen tuottamisessa myös kuullun ymmärtämisessä.

Äänteitä oppimaan

Useissa oppikirjoissa kiinnitetään enemmän huomiota äänteiden oppimiseen kuin prosodisiin piirteisiin. Äänteiden oppiminen on mielenkiintoista ja motivoivaa, ja äänteiden maailmassa kiinnostavia nyansseja riittää. Ymmärrettävää ääntämistä ajatellen olisi kuitenkin paikallaan selvittää, mitkä äänteet vaikuttavat kohdekielen ymmärrettävyyteen eniten, ja juuri ratkaisevien äänteiden oppimiseen kannustaisin kiinnittämään huomiota.

Täydellistä äänteiden onnistumista ei tarvitse tavoitella. Vaikka virheitä tekisi, puhuja voi tulla täysin ymmärretyksi, kunhan äänteet tuotetaan riittävällä tarkkuudella. Esimerkiksi ruotsissa virheet suomalaisille haastavissa sje-, u- ja u-äänteissä eivät tutkimuksessani osoittautuneet ymmärrettävyyden kannalta kovin merkittäviksi. Näissä äänteissä on muutenkin paljon murteellista vaihtelua, eli vaihtelevaan ääntämiseen on ehkä jo totuttu.

Tutkimukseni mukaan ongelmat äänteissä, joiden kirjain-äänne-vastaavuus on heikko (esim. tje-äänne tai g:n eri ääntämuodot), toistuivat heikommin ymmärretyissä puhenäytteissä useammin kuin paremmin ymmärretyissä puhenäytteissä. Samoin soinnittomien ja soinnillisten klusiilien (/p b/, /t d/, /k g/) ääntäminen tuotti heikommissa puhenäytteissä ongelmia. Näihin äänteisiin voisi siis kiinnittää ruotsin opetuksessa erityistä huomiota.

Äänteitä opetellessa on hyvä tiedostaa, että osa äänteistä tuotetaan eri tavalla eri alueellisissa varieteeteissa. Esimerkiksi klusiilit toisistaan erottava tekijä on ruotsinruotsissa aspiraatio ja suomenruotsissa soinnillisuus. Näissä on syytä olla johdonmukainen, jotta kuulija tunnistaa, mistä äänteestä on milloinkin kyse: sanooko puhuja pil vai bil, ryggen vai rycken.

Äänteiden systemaattinen erottaminen toisistaan on tärkeää, vaikka niiden onnistumisessa olisikin horjuntaa. Suomenkielisen ruotsinoppijan pitää oppia uusi äänne, jotta hän saa /u/, /u/ ja /y/ -äänteet eroamaan toisistaan ja kuulijalle selviää, onko kyseessä mos, mus vai mys. Äänteiden tuottaminen on motoriikkaa ja harjoittelu suun, kielen ja huulten lihasjumbppaa. Liioittelu ja toisto on tarpeen, jotta uudet äänteet löytävät paikkansa ja automatisoituvat.

Prosodia ja äänteet yhdessä

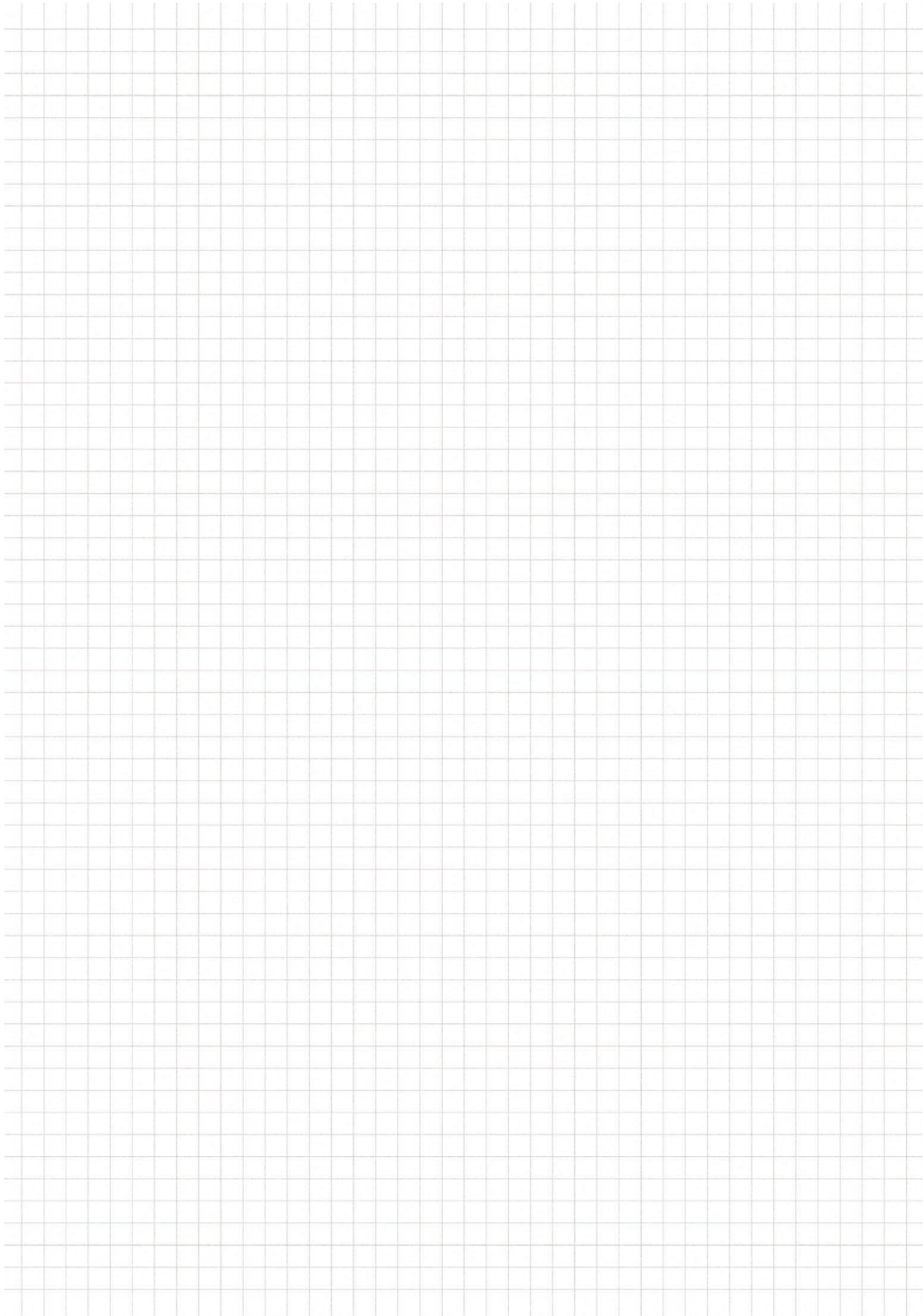
Äänteiden opettelua ei tarvitse eikä kannata unohtaa, vaikka huomion kiinnittäisi kokonaisen ilmauksen ääntämiseen. Jotta äänteitä tulisi harjoiteltua riittävästi mutta lauseen painoton osa ei kuitenkaan saisi ääntämisharjoituksissa liikaa huomiota, voi äänteidenkin maailmaan sukeltaa lausepainollisten sanojen kautta. Keskittymisen voi ohjata lauseen tärkeimpään sanaan.

Kielissä opittavaa on paljon mutta aikaa vähän. Vähiä oppitunteja ei voi käyttää pelkästään ääntämisen oppimiseen. Ehdottaisinkin, että ääntämisen opetuksen tärkeimmäksi oppimiskohteeksi otettaisiin kommunikaation kannalta olennaisimmat piirteet. Kielenoppijan on hyvä ymmärtää, ettei ymmärrettävyys tai toimiva kielitaito tarkoita virheettömyyttä tai täydellisyyttä. On tärkeää, että hän voi luottaa suulliseen kielitaitoonsa ja kykyynsä tuottaa riittävän hyvää kieltä.

KIRJOITTAJA

Henna Heinonen toimii ruotsin kielen yliopistonopettajana Jyväskylän yliopistossa. Hänen väitöstutkimuksensa *Uttal och dess begriplighet i fi nskspråkiga gymnasisters L2-*

svenska on tehty osana Fokus på uttalsinläringen med svenska som mål- och källspråk (2015–2019) -hanketta. Tutkimuksen ovat rahoittaneet Svenska kulturfonden ja Jyväskylän yliopisto.



More stories from this publisher:

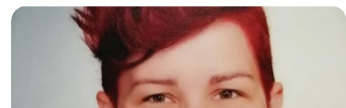
from 'Tempus 6/2020'



from 'Tempus 6/2020'



from 'Tempus 6/2020'





Ideat jakoon arjessa



Aikuisenakaan ei ole liian myö...



Kielen koe erityisopettajan si...

This story is from:



Tempus 6/2020

by [SUKOL ry](#)



Connecting content to people.

Issuu Inc.

Company Issuu Features

- About us
- Careers
- Blog
- Webinars
- Press
- Fullsreen Sharing
- Visual Stories
- Article Stories
- Embed
- Statistics
- SEO
- InDesign Integration

Solutions

- Cloud Storage Integration
- GIFs
- AMP Ready
- Add Links
- Groups
- Video
- Web-ready Fonts
- Designers
- Content Marketers
- Social Media Managers
- Publishers
- PR / Corporate Communication
- Students & Teachers
- Salespeople
- Use Cases

Industries

- Publishing
- Real Estate
- Sports
- Travel

Products & Resources

- Plans
- Partnerships
- Developers
- Digital Sales
- Elite Program
- iOS App
- Android App
- Collaborate

[Publisher Directory](#)

[Redeem Code](#)

[Support](#)

Explore Issuu Content

[Arts & Entertainment](#)

[Business](#)

[Education](#)

[Family & Parenting](#)

[Food & Drink](#)

[Health & Fitness](#)

[Hobbies](#)

[Home & Garden](#)

[Pets](#)

[Religion & Spirituality](#)

[Science](#)

[Society](#)

[Sports](#)

[Style & Fashion](#)

[Technology & Computing](#)

[Travel](#)

[Vehicles](#)

[Terms](#)

[Privacy](#)

[DMCA](#)

[Accessibility](#)

